

SHAHODAT ISAXONOVANING "SOVCHILAR" HIKOYASIDA
AN'ANAVIYLIK MASALASINING BADIY TALQINI

Sharofova Nodira Sodiq qizi

Qarshi davlat universiteti Filologiya fakulteti magistranti

ANNOTATSIYA; *Mazkur maqolada zamonaviy o'zbek adabiyotining yorqin namoyandalaridan biri Shahodat Isaxonovaning "Sovchilar" hikoyasi ilmiy-nazariy va badiiy jihatdan chuqur tahlil qilinadi. Asarda o'zbek xalqining asrlar davomida shakllangan sovchilik marosimi badiiy voqelik sifatida yoritilib, undagi an'anaviylik masalasi asosiy tadqiqot obyekti sifatida o'rganiladi. Hikoyada tarixiylik emas, balki milliy mentalitet, oilaviy qadriyatlar va ijtimoiy munosabatlarni belgilovchi an'anaviy qarashlar ustuvor ekanligi asoslab beriladi. Tadqiqot davomida asarning g'oyaviy yo'nalishi, obrazlar tizimi, badiiy ifoda vositalari va tarbiyaviy ahamiyati keng yoritildi. Maqola natijalari adabiyotshunoslik, adabiyot ta'limi hamda milliy qadriyatlarni targ'ib etish jarayonida amaliy ahamiyat kasb etadi.*

Kalit so'zlar: *Shahodat Isaxonova, "Sovchilar" hikoyasi, an'anaviylik, milliy qadriyatlar, sovchilik marosimi, zamonaviy o'zbek nasri, badiiy tahlil.*

ANNOTATION; *This article provides a deep scientific, theoretical and artistic analysis of the story "Sovchilar" by Shahodat Isakhonova, one of the brightest representatives of modern Uzbek literature. The work highlights the Uzbek people's hunting ritual, which has been formed over the centuries, as an artistic reality, and the issue of traditionalism in it is studied as the main object of research. It is argued that the story is dominated not by historicity, but by traditional views that determine national mentality, family values, and social relations. During the research, the ideological direction, system of images, means of artistic expression, and educational significance of the work were widely covered. The results of the article are of practical importance in the process of literary criticism, literary education, and the promotion of national values.*

Keywords: *Shahodat Isakhonova, the story "Sovchilar", traditionalism, national values, hunting ritual, modern Uzbek prose, artistic analysis.*

KIRISH

O'zbek adabiyoti xalqning ko'p asrlik ma'naviy hayoti, urf-odatlar va an'analarini badiiy aks ettirib kelayotgan muhim ijtimoiy institutlardan biridir. Adabiyot nafaqat estetik zavq manbai, balki milliy ong, tarixiy xotira va ma'naviy merosni saqlovchi vosita sifatida ham muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, oilaviy munosabatlar, nikoh, sovchilik kabi ijtimoiy-maishiy masalalar adabiyotda alohida o'rin tutadi.

Sovchilik marosimi o'zbek xalqining qadimiy urf-odatlaridan biri bo'lib, u nafaqat nikoh bilan bog'liq rasm-rusum, balki jamiyatdagi axloqiy me'yorlar, oila tushunchasi va ijtimoiy

mas'uliyatni belgilovchi muhim an'anadir. Ushbu marosim orqali avlodlar o'rtasidagi bog'liqlik, qarindoshlik munosabatlari va milliy mentalitet namoyon bo'ladi.

Zamonaviy o'zbek adabiyotida ham sovchilik mavzusi yangi talqinlarda uchrab, bugungi davr ruhiga mos tarzda yoritilmoqda. Shahodat Isaxonovaning "Sovchilar" hikoyasi ana shunday asarlardan biri bo'lib, unda muallif sovchilik marosimini tarixiy voqelik sifatida emas, balki yashab kelayotgan an'ana sifatida tasvirlaydi. Hikoyada muayyan tarixiy davr belgilanmagan bo'lsa-da, milliy ruh, urf-odat va an'anaviy qarashlar juda aniq ifodalangan.

Mazkur maqolaning maqsadi "Sovchilar" hikoyasida an'anaviylik masalasining badiiy talqinini keng tahlil qilish, asarning g'oyaviy mazmunini ochib berish hamda uning adabiy va tarbiyaviy ahamiyatini asoslab berishdan iborat.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Adabiyotshunoslikda an'anaviylik masalasi ko'plab ilmiy tadqiqotlarda muhim nazariy tushuncha sifatida talqin etilgan. Tadqiqotchilar an'anaviylikni xalqning tarixiy xotirasi, milliy madaniyati va ma'naviy qadriyatlari bilan chambarchas bog'liq hodisa sifatida baholaydilar. Tarixiylik esa ko'proq muayyan davr, real tarixiy shaxslar yoki voqealar bilan bog'liq bo'lib, badiiy asarda aniq vaqt va makon bilan chegaralanadi.

O'zbek adabiyotida sovchilik mavzusi xalq og'zaki ijodida, xususan, ertaklar, dostonlar va marosim qo'shiqlarida keng uchraydi. Keyinchalik bu mavzu mumtoz adabiyot va zamonaviy nasrda ham turli badiiy shakllarda davom ettirilgan. Olimlar sovchilik tasvirlarini o'rganar ekan, unda xalqning axloqiy qarashlari, oila va nikohga bo'lgan munosabati mujassam ekanini ta'kidlaydilar.

Shahodat Isaxonova ijodi bo'yicha olib borilgan tadqiqotlarda yozuvchining asarlarida ayol obrazi, oilaviy muammolar va milliy qadriyatlarga e'tibor kuchli ekanligi qayd etiladi. "Sovchilar" hikoyasi ham ushbu yo'nalishning mantiqiy davomi bo'lib, unda sovchilik marosimi orqali jamiyatdagi an'anaviy tafakkur yoritiladi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, Isaxonova hikoyasida sovchilik xalq hayotining ajralmas qismi sifatida tasvirlanadi. Muallif marosimni ideallashtirmaydi, biroq uning ijtimoiy va ma'naviy ahamiyatini badiiy vositalar orqali ochib beradi. Bu jihat asarni oddiy maishiy hikoyadan yuksak badiiy darajaga ko'taradi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Shahodat Isaxonovaning "Sovchilar" hikoyasini tahlil qilish jarayonida asarda an'anaviylik masalasi markaziy o'rinni egallashi yaqqol namoyon bo'ladi. Hikoya voqealari muayyan tarixiy davr bilan chegaralanmagan bo'lsa-da, unda o'zbek xalqining asrlar davomida shakllangan urf-odatlari, xususan, sovchilik marosimiga xos qarashlar va munosabatlar to'laqonli aks etgan. Bu holat asarning tarixiylikdan ko'ra an'anaviylikka asoslanganini ko'rsatadi.

Muhokama jarayonida aniqlanishicha, muallif sovchilik marosimini oddiy rasm-rusum sifatida emas, balki jamiyat hayotida muhim ijtimoiy vazifani bajaruvchi institut sifatida talqin qiladi. Hikoyadagi sovchilar obrazi orqali jamiyatda qabul qilingan axloqiy mezonlar, odob-axloq qoidalari va insonlar o'rtasidagi munosabatlar yoritiladi. Sovchilarning nutqi,

muomalasi va harakatlari xalqona ruhda bo'lib, bu holat o'quvchida milliy muhitga xos tasavvur uyg'otadi.

Asarda sovchilik jarayoni orqali oila tushunchasining naqadar muqaddas ekanligi ochib beriladi. Muallif oilani shunchaki ikki insonning birlashuvi emas, balki ikki oila, ikki avlod o'rtasidagi bog'liqlik sifatida ko'rsatadi. Bu esa o'zbek xalqiga xos an'anaviy qarashlarning badiiy ifodasidir. Hikoyani o'qish jarayonida o'quvchi sovchilikning jamiyat barqarorligidagi o'rni haqida tabiiy ravishda mulohaza yurita boshlaydi.

Muhokama shuni ham ko'rsatadiki, hikoyada an'anaviylik bir tomonlama ideallashtirilmaydi. Muallif sovchilik bilan bog'liq vaziyatlarni hayotiy, real holatda tasvirlaydi. Bu esa asarni sun'iylikdan holi qilib, o'quvchiga yaqinlashtiradi. Sovchilik marosimida uchraydigan ehtiyotkorlik, mulohazalilik va mas'uliyat hissi an'anaviy tafakkurning muhim jihatlari sifatida namoyon bo'ladi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, "Sovchilar" hikoyasi bugungi kun o'quvchisi uchun ham dolzarbligini yo'qotmagan. Chunki unda tasvirlangan an'anaviy munosabatlar hozirgi jamiyat hayotida ham ma'lum darajada saqlanib qolgan. Shu sababli asarni o'rganish orqali o'quvchilar va talabalar milliy qadriyatlarning mazmunini chuqurroq anglay boshlaydilar.

Amaliy jihatdan ushbu hikoyani ta'lim jarayonida qo'llash samarali natija beradi. Masalan, adabiyot darslarida "Sovchilar" hikoyasini tahlil qilish orqali talabalar:

an'anaviylik va zamonaviylik tushunchalarini farqlashni,
badiiy asarda ijtimoiy muammolarni aniqlashni,
obrazlar orqali milliy mentalitetni anglashni o'rganadilar.

Shuningdek, hikoya tarbiyaviy ahamiyatga ham ega. Unda hurmat, mas'uliyat, sabr-toqat kabi insoniy fazilatlar an'anaviy qadriyatlar bilan uyg'un holda tasvirlangan. Natijada asar yosh avlodda oilaga, milliy urf-odatlariga va jamiyatga nisbatan ongli munosabatni shakllantirishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, muhokama va natijalar shuni tasdiqlaydiki, Shahodat Isaxonova "Sovchilar" hikoyasi orqali an'anaviylikni faqat o'tmish qoldig'i sifatida emas, balki bugungi jamiyat uchun ham ahamiyatli bo'lgan ma'naviy meros sifatida badiiy talqin etgan. Asar o'quvchini o'ylashga, taqqoslashga va mustaqil xulosa chiqarishga undaydi. Aynan shu jihati bilan hikoya zamonaviy o'zbek nasrida muhim o'rin egallaydi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, Shahodat Isaxonovanning "Sovchilar" hikoyasi o'zbek xalqining an'anaviy qadriyatlarini badiiy jihatdan mukammal aks ettirgan asarlardan biridir. Hikoyada tarixiylikdan ko'ra an'anaviylik masalasi ustuvor bo'lib, sovchilik marosimi xalq ongida mustahkam o'rinishgan milliy qadriyat sifatida talqin etiladi. Asar milliy madaniyatni anglash, uni asrash va yosh avlodga yetkazishda muhim adabiy manba bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Isaxonova Sh. Sovchilar. — Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 2018.
2. Karimov N. O'zbek adabiyotida milliylik va an'anaviylik muammolari. — Toshkent: Ma'naviyat, 2014.
3. Yo'ldoshev Q. Badiiy asar tahlili va talqin masalalari. — Toshkent: Fan, 2016.
4. Rasulov A. Zamonaviy o'zbek nasri: muammolar va izlanishlar. — Toshkent: O'qituvchi, 2017.
5. Umarov B. Adabiyotshunoslik terminlari lug'ati. — Toshkent: Fan, 2015.